

segueixen repetint només o de preferència Belvitges i Lab. 1840; i veg, en el *DAG*, les variants i definicions de la *Fl. Farm.* de JTexidor (s. v. *llicsó* i *llicsó*). En El P. Val.: una de les menes de *Centaurea crupina* la distingia Cavanilles (*Observ.* II, 338) com a proveïda de «fulles de llicsó --- de cerraça --- de laiteton»; vocabulari valencià de plantes dels ACCV (v, 40); Renat, «El Camí», 14-iv-34; MGadea repeteix la sabuda història del *llicsó* que creix en un campanar (*T. del Xè* I, 30). Vaig anotar *llicsóns* a Bétera i a Alcalà de la Jovada; un trempat ocellaire d'Alfàs: «la cadenera li trie l *llicsó* ben tendre»; i també es fan *llicsóns* a l'Albufera de Val. (Palmar), 1962-3. Seguim encara igual en el migdia del Princ.: *llicsó* a Borges B. (*B DLC* VI, 50) i a Aitona (1935), i és curiosa la vocal que hi afegeixen a Almatret: *llicsió* (id.).

En fi és també la forma sincopada la usual a les Illes: a Formentera m'oferien *llicsóns* per a enciam (1963); a Menorca corre una variant amb *-n-* interna: «*llicsons* per *llicsons*», AFerrer Ginart (*Rond.*, p. xx); a Fornells reconegueren que diuen *llicsóns*; ⁶ aquesta forma es repeteix a Monòver (*llicsó* en *Canyissaes*, p. 64) i és fàcil d'explicar (com *lletuga* = *lletuga* Tort. i CastPna., *AlcM*) per influència de *lletii*(ll)a (i potser *lletiscle*), en aquest cas ajudada per propagació de la nasal del plural.

La llengua literària ha decidit donar preferència a *lletsó* [*DOrt.*], ben raonablement perquè així es reincorpora el mot a la seva família lògica i etimològica, de *llet* i *lletissó*. Tot i que no ens amaguem que la tradició escrita d'aquesta variant és magra: vocabulari ribagorçà de Sopeira (*CongrIntLlCat.*) i *DFgra*. Que es vagi alterar *tç* en *ks* no sorprendria gens, com a ultracorrecció d'un vulgarisme: que sobretot a Mallorca i als Pirineus, té una força tan incontestable, que si no s'hi oposés contínuament l'analogia de les formes de singular en el nom, de les altres persones del verb, i de cent factors literaris i lingüístics, s'imposaria; però ha estat essent contrarestat per la llengua comuna durant centúries.

Només ens podria cridar l'atenció que una ultracorrecció hagi obtingut vigència tan general. En l'història que hem donat, salta a la vista la forta intervenció de metges, curadors, apotecaris, dietètics i calendaris agrícoles (A. de Vilanova, Alcoati, M. Joan, *L. de Cuyna*, *L. de la Pesta* etc.): era natural que, en la capa menys sàvia d'aquesta caterva, se sentís obscurament algun nexa amb mots com *laxar*, *laxatiu*, *elecció*; i, per damunt de tots, els *electuaris*, en la composició dels quals entraven tan sovint aqueixa mena d'hortalisses. Això ens explica certes variants locals que han xocat: el *llicsió* que vaig sentir a Almatret, la *l-* sense palatalitzar de la forma *llecso* preferida pel *DAmen.*, i hi ha la reveladora variant *alecsó* recollida per aquest mateix dicc. i que deixà Spitzer tan intrigat en una *Rondalla* d'AMAlcover, *S'ellectsó des Campanar d'Andratx* (*Rond. Mall.* xv, 167); *AlcM* confirma l'ús d'*allectsó* a Menorca i a Mallorca. L'acció dels *electuaris* (i les *eleccions* d'astròlegs dietètics) aquí es torna palpable (li ballava ja pel cap a Mn. Alcover en adop-

tar o copiar la grotesca ortografia *ellectsó* en la seva rondalla). I la influència d'aquest raig inductor pot ajudar a explicar la gran extensió de la síncope *lletissó* > *lletsó* (*llectsó*), que no deixa de fer-se notar.

Quant al sufix, no pot ser *-essó* com diu Spitzer, ni *-assoun* de la forma *lchassoun* (segons sembla rodanesa, que el *TdF* escull com a epígraf), que s'explicarien menys bé com a sufixos i foren menys susceptibles de síncope: sembla ser *-issó*, la que hem documentat com gironesa, ross., llgd. i fr. dial. I justament sembla que va existir en mossàrab, com sigui que el tunisenc Ibn Al-Djazzar (S. x) —segons ens informa Simonet, *Glos. Moz.*, p. 307— testifica com a sinònim «espanyol» de la *šarralya* (= cast. *cerraça*), un nom que ell grafia *lytğwn* o sigui *letiçon* o *leteçon* (*-içon* és la correspondència mossàrab regular de *-iç-*ONE).

Un tal sufix complex —combinació romànica, no pas sufix llatí ni llatí vulgar— no té res de xocant; i no obstant, no deixa de fer rumiar, i fins sorprendre, la manera com l'aplicaria la llengua per derivar de *LAC* el nom d'una herba, que no és una mena de llet sinó només quelcom que segrega un líquid com llet: que un nom així s'hagi estès des de l'andalussí del S. x a través de la Cat. del S. XIII fins a Champagne: per això no deixa de ser seductor el suggeriment de Simonet «derivado de *LACTUCA*, por ser la cerraça una especie de lechuga»; així mateix hem vist que el *Libre de Cuyna* del S. XIV presenta com a indiferent l'ús de «un poc de *licçons* o de andúvia»; i pensem que equiparar-los l'escarola és quasi com fer-ho amb la lletuga.

En un mot: ¿es podria tractar d'un llatí vulgar **LACTUCIONE*? El sufix *-IO*, *-IONE*, sí que era d'edat romana i servia per formar derivats així, i sovint fitonímics. No és que la fonètica ens barrés el pas, i menys si comptem amb dissimilació vocàlica; fins i tot cal dir que a França, i des de les Corberes, la dissim. *ii-ó* (= *u-ou*) > *i-o(u)* és un fet normal. Per més que això sigui una hipòtesi sense suport documentat, enfront del *lletissó*, *-issoun*, *-içon* que ens consta.

Ho rebutjo, però, perquè hi ha una explicació més documentada i convincent. Si *-ICI-ONE* no era un sufix bo i fet, sí que ho era *-ICINUS*, i la existència de la base **LACTICINUS* com a nom del *lletsó* és un fet. El nostre Abenbeclarix, c. 1110, testifica *leteçinoš* com a nom de la *šarralya* a la «frontera superior d'Al-Andalus» (o sigui les terres de l'Ebre i d'orient hispànic); com assenyala també Simonet, Boraó dona arag. *lechecino*, i Loscos-Pardo arag. *lechacinos* «*Sonchus levis*»; en els anys 30 vaig anotar dels carnets de respostes dels corresponsals de la S. F. a l'IEC *llatacins* a Fonç i *lèntoik* a Falset, i Barnils recollí *lantaím* a Fraga (*BDC* IV, 42): pertot 'lletsons'.

Hi hagué, doncs, evolució fonètica normal *-ezino* > *-éi* en cat., *-eçino* en moss.; la *-n-* afegida ja l'hem explicada dalt en el cas de *llençons* = *lletsons*; a Fraga el plural *llantaíns* s'ha tornat *-ims* (hi ajudaria *llegums*, potser *llims* etc.), la *-k* de Falset per influència d'altres fitònims (*espínacs*, *espics*, *ràvecs* i els fets comentats a prop. d'*escorpi*, *nòlit*, *tàvec* etc.). Si **LACTICINUS* no es troba en textos de l'Antiguitat, sí que s'hi docu-